

СЕКЦІЯ «ІСТОРІЯ» (ІСТОРІА)

Поняття досвіду в межах родо-видової проблематики у св. Томи Аквінського

Олександра Саковська

Національний університет

«Києво-Могилянська академія» (Київ, Україна)

Тему родів та видів часто розглядають в онтологічному вимірі, а саме в контексті реальності та способу їхнього буття. Однак, очевидно, ця тема має потужне епістемологічне підґрунтя.

Аквінат розглядає усе суще як витвір божественної майстерності (*ars divina*) [Див.: STh I, q. 91, а. 3 со; Q. d. de anima, а. 20 со; Q. d. de veritate, q. 2, а. 5 со; et al.], у зв'язку з чим усьому сотвореному притаманна розумність, яка відображається в двох аспектах. По-перше, це фундаментальна характеристика, що означає впорядкованість та доцільність навіть найнижчого сущого. По-друге, розумність речі передбачає її пізнаваність. Втім, оскільки Аквінат заперечує те, що людині притаманна інтелектуальна інтуїція, людський розум постає обмеженим щодо окремих положень віри. Інтуїція можлива лише чуттєва, тому людське тіло в системі Томи Аквінського існує винятково в позитивному значенні, тобто як носій спроможності пізнавати чуттєво акцидентальні ознаки сингулярій та як інструмент, що надає фактаж для інтелекту.

У своїх творах Тома Аквінський використовує два поняття для позначення досвіду: *experimentum* та *experientia*. Друге поняття фігурує в найзагальніших контекстах, слабо пов'язаних з проблемою чуттєвого пізнання, як от в контексті сфери праксису, де знати означає вміти діяти, виходячи з попереднього знання. Перше ж поняття якраз і позначає чуттєвий досвід, хоча має й додаткове смислове навантаження: *experimentum* з'являється в контексті мови про способи демонстрації та доказів, про експериментальні випробовування, медицину тощо. М. Баркер зауважує, що Тома Аквінський не вживає *experimentum* (на відміну від поняття *experientia*) для позначення досвіду безтілесних духів [Barker 2012, с. 55]. В системі Аквіната позбавлені тіла янголи та демони не мають чуттєвого пізнання

одиничних речей. Тому саме поняття *experimentum* в томістичному лексиконі варто вважати досвідом у його протиставленні чистому інтелектуальному схопленні видів, у той час як *experientia* – це повсякденний досвід в найбуденнішому значенні цього слова.

Пізнання видів дає нам можливість говорити про загальне, а отже, створювати метафізичні системи. Однак знання видів не є апіорним, оскільки передбачає порівняння різних індивідів одного виду на підставі пам'яті. Оскільки, як відомо, в межах томістичної парадигми в сотвореному суцшому вид збігається із сутністю, то знати види означає мати можливість дати реальну дефініцію через вказування на найближчий рід та видову ознаку. Одна з проблем, що виникає у зв'язку зі знанням через реальну дефініцію, полягає в тому, що це знання є і вичерпним, і невичерпним водночас. З одного боку, якщо я знаю рослини як вид, то я завжди впізнаю «рослиність» в кожному конкретному індивіді цього виду. З іншого ж боку, біологічне та філософське поняття виду не збігаються, у зв'язку з чим виникає потреба постійної досвідної ревізії індивідів в межах одного виду, оскільки саме це дасть змогу удосконалити фізичну та метафізичну системи і знайти нові принципи, що діють в природі. Тому досвід у значенні *experimentum* є корисним з огляду на те, що відкриває розумному суцшому шлях як до контингентних, так і до власних акциденцій кожної конкретної субстанції, яку ми називаємо тілом. Знати індивіди (тобто знати їх чуттєво чи на рівні експериментальних досліджень) означає мати змогу дати дескриптивну та номінальну дефініцію. Остання виникає за умови, що дослідник працює з людським витвором, тобто зі штучними речами, оскільки вони не мають субстанційного характеру, а виступають в томізмі композитом акцидентальних ознак. І попри те, що реальна дефініція відіграє надзвичайно важливу роль у всій перипатетичній філософії, дескриптивні визначення також варто враховувати, оскільки вони спроможні запропонувати уточнення фактів, незнання яких може бути фатальним для метафізичних систем.

Саме тому шлях Томи Аквінського – це шлях апостеріорний, оскільки він ґрунтується на досвіді. Його відображено і в межах способів доведення існування Бога, і в ствердженні примату чуттєвого над раціональним в порядку пізнання, і в контексті ієрархії наук, яку пропонує Аквінат. І хоча онтологічно види передують індивідам, епістемологічно, через наявний в людині чуттєвий апарат, індивіди є первинними.

Литература:

1) Barker M. J. Experience and experimentation : The meaning of experimentum in Aquinas / Mark J. Barker // The Thomist. – 2012. – V. 76. – № 1. – P. 37–71.

2) Thomas de Aquino. Quaestiones disputatae de anima / Sancti Thomae de Aquino Opera omnia iussu Leonis XIII P. M. edita. – Roma : Commissio Leonina, Editions Du Cerf, 1996. – Т. 24/1. – P. 131–157.

3) Thomas de Aquino. Quaestiones disputatae de veritate. Quaestiones 1-7 / Sancti Thomae de Aquino Opera omnia iussu Leonis XIII P. M. edita. – R.: Ad Sanctae Sabinae, 1970. – Т. 22/1(2). – XVI, 213 p.

4) Thomas de Aquino. Summa theologiae cum commentariis Thomae de Vio Caietani. Prima pars / Sancti Thomae de Aquino Opera omnia iussu Leonis XIII P. M. edita. – Roma : ex typographia Polyglotta, 1888. – Т. 4. – 509 p.

Парадоксальный религиозно-философский опыт у Н. Бердяева и Л. Шестова

Андрей Коробов-Латынцев

Воронежский государственный университет (Воронеж, Россия)

1. Взгляды на религиозно-философский опыт у Николая Бердяева и Льва Шестова имеют схожие черты, различаясь при этом в самых главных выводах. По терминологии А. Бродского, Бердяев определяется как мыслитель идеологист, т.е. для него мир есть отражение идей, и несовершенство мира связано с оторванностью его от идей. Идеологизм ориентируется на творчество и деятельность. Шестов же по этой классификации оказывается онтологистом, и для него идеи содержатся в вещах и составляют их внутренний принцип, а несовершенство мира – в нашем незнании истин вещей. Онтологизм, соответственно, ориентируется на понимание, созерцание [Бродский 1999, с. 152].

2. Религиозно-философский опыт Бердяева можно определить как гностический. Так его называет сам Бердяев, и так его характеризует Лев Шестов. Бердяев пишет о свободе и творчестве, которых ждет